

temporalis, et ex hac parte minus perfecta. Potest autem interdum fieri pro tota communitate, et tunc ex hac parte videtur habere similitudinem cum abrogatione: tamen quia non simpliciter tollit legem, sed ad tempus suspendit obligationem ejus, dicitur tantum suspensio. Potest autem hæc suspensio accidere aliquando per solam interpretationem, et tunc ad epikiam pertinet: interdum vero a superiore concedi potest talis relaxatio toti communitati pro brevi tempore, vel etiam pro uno

tantum actu, ad faciendum aliquod opus servile in tali die festo, propter specialem causam, et tunc talis suspensio dispensatio dici potest. Atque hæc sufficiant de significatione vocum, in quibus supponimus mutationes illis vocibus significatas in legibus esse posibles: quomodo autem ad singulas leges applicandæ sint, et per quas causas fieri possint, in sequentibus libris explicandum est, et ideo de lege in communi hæcenus dictum sit.

FINIS LIBRI PRIMI.

INDEX CAPITUM LIBRI SECUNDI

DE LEGE ÆTERNA, NATURALI, ET JURE GENTIUM.

- CAP. I. *An sit aliqua lex æterna, et quæ necessitas illius.*
- CAP. II. *De materia legis æternæ, et de actibus ab illa imperatis.*
- CAP. III. *In quo actu existat lex æterna, et an sit una vel multiplex.*
- CAP. IV. *An lex æterna sit causa aliarum legum, et per illas obliget.*
- CAP. V. *In quo consistat lex naturalis.*
- CAP. VI. *An lex naturalis sit lex divina præceptiva.*
- CAP. VII. *De materia legis naturalis, ac de ejus præceptis.*
- CAP. VIII. *An lex naturalis una sit.*
- CAP. IX. *Utrum lex naturalis obliget in conscientia.*
- CAP. X. *Utrum lex naturalis obliget non solum ad actum, sed ad modum virtutis.*
- CAP. XI. *Utrum lex naturalis obliget ad modum operandi ex charitate.*
- CAP. XII. *Utrum lex naturalis non solum prohibeat, sed etiam irritet aliquos actus.*
- CAP. XIII. *An præcepta legis naturæ ab intrinseco immutabilia sint.*
- CAP. XIV. *An jus naturale mutari vel dispensari queat per potestatem humanam.*
- CAP. XV. *An Deus de potentia absoluta dispensare queat in lege naturali.*
- CAP. XVI. *Utrum in lege naturali habeat locum epikia seu interpretatio.*
- CAP. XVII. *Utrum jus naturale distinguatur a jure gentium.*
- CAP. XVIII. *Utrum jus gentium aliquid præcipiat vel prohibeat.*
- CAP. XIX. *Quomodo jus gentium distinguatur a naturali.*
- CAP. XX. *Aliqua corollaria, et quomodo jus gentium justum sit et mutabile.*

LIBER SECUNDUS

DE LEGE ÆTERNA

ET NATURALI, AC JURE GENTIUM.

Post tractationem de lege in communi, sequitur ut ad singulas species legum descendamus, inter quas primum locum obtinet lex æterna propter suam dignitatem et excellentiam, et quia est legum omnium fons et origo. De illa vero brevius disseremus quam de aliis, quia respectu hominum non ita applicatur per seipsam ad usum, seu munus legis, sicut aliæ, et quia magna ex parte solet confundi cum providentia divina, de qua in 1 p. ex instituto disputatur. Cum lege autem æterna naturalem conjungimus, tum ad hujus libri complementum, tum etiam quia naturalis lex est prima earum, per quas lex æterna nobis applicatur seu innotescit, et quia differunt tanquam lex per essentiam et per participationem, vel (ut sic dicam) tanquam signum, et significatum, ut declarabimus. Summus autem hic legem naturalem stricte, ut continetur in solo lumine naturali; nam illa quæ est connaturalis gratiæ, seu fidei, simpliciter supernaturalis est, et infra tractando de lege gratiæ consequenter explicabitur, licet cum proportione possint ad illam applicari quæ de lege naturali dicemus. Circa quam adverte dupliciter esse hominibus propositam, prius per naturale lumen rationis, secundo per legem Decalogi in tabulis Mosaicis scriptam; et ideo D. Thomam de lege naturali sub priori ratione spectata disputasse 1. 2, q. 94, sub posteriori autem in q. 100.

Sed quia lex illa scripta in tabulis reipsa non est alia quoad substantialem obligationem a lege naturali, cujus solam majorem notitiam contulit illa scripta, ideo in præsentem comprehendemus omnia quæ ad illam legem pertinent: quid vero illi adjunctum sit ex lege veteri, vel quoad pœnam, vel quoad aliquas circumstantias, vel quoad augmentum alicujus obligationis, dicemus postea de lege veteri disputando, et ibi consequenter videbimus an secundum aliquam rationem lex illa Decalogi

cessaverit, vel adhuc duret. Denique quia jus gentium propinquissimum est legi naturali, illud etiam in hujus libri fine declarabimus.

CAPUT I.

UTRUM SIT ALIQUA LEX ÆTERNA, ET QUÆ SIT EJUS NECESSITAS.

1. *Primum argumentum. — Secundum. — Tertium. — Quartum. —* Ratio dubitandi est, quia lex necessario requirit aliquem cui possit imponi; sed ab æterno non fuit aliquis capax legis: ergo nec lex aliqua æterna esse potuit. Major patet, quia lex est actus imperii; repugnat autem esse imperium, nisi sit aliquis cui imperetur. Minor etiam probatur, quia ab æterno solum fuit Deus, cui lex imponi non potest, sicut nec imperium. Secundo, quia hac ratione ab æterno non fuit dominium, nec jurisdictio, nec gubernatio, quia non erant quibus dominaretur Deus, vel quos gubernaret: sed lex est actus gubernationis et domini, seu jurisdictionis: ergo eadem ratione potuit esse æterna. Tertio: de ratione legis est promulgatio, ut diximus; sed ab æterno non potuit esse promulgatio, quia non erat cui promulgaretur, neque intra Deum solum potuit promulgari: ergo. Quarto, si esset aliqua lex æterna, esset simpliciter et absolute necessaria et immutabilis, quia nihil est æternum, nisi quod simpliciter necessarium est: sed nulla lex est per se et absolute necessaria, ut supra dictum est: ergo nulla est lex æterna.

2. *Dari legem æternam communis theologorum sententia est. —* Nihilominus communis sententia theologorum est, dari in Deo legem quamdam æternam. Ita docet D. Thomas 1. 2, q. 91, art. 1, et 93 per totam; et ibi Cajetanus, Soto et alii; Vincentius Belluacus in Specul.

morali, part. 2, dist. 1; Alensis, 3 part., q. 26, m. 1; Antoninus, 1 part., tit. 11, cap. 1, § 4, et tit. 12, a princip.; Turrecr. in cap. *Omnes leges*, d. 1, et sumitur ex Augustino, lib. de vera Religion., cap. 3, et lib. 1 de lib. Arbit., cap. 5 et 6, et lib. 22 contra Faust., cap. 27. Quin etiam Cicero, lib. 1 et 2 de Leg., hanc legem maxime prædicat, et a sapientissimis philosophis cognitam fuisse his verbis confirmat: *Hanc video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingenii excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam, quod univrsam mundum reget, imperandi prohibendique sapientia. Ita principem legem illam, et ultimam mentem esse dicebant omnia ratione, aut cogentis, aut vetantis Dei.* Plato etiam in Timæo quatuor leges distinguens, primam vocat divinam, per quam plane hanc æternam intelligit, per quam mundum Deus gubernat, ut idem tradit dialogo 10 de Legibus.

3. Probat autem D. Thomas hanc veritatem, quia necesse est in Deo ipso esse aliquam legem, et hæc non potest esse nisi æterna: ergo necesse est esse in mundo aliquam legem æternam. Minor supponitur quia Deus est immutabilis, et nihil potest illi advenire de novo. Major autem patet, quia cum Deus habeat providentiam, in eo necessario supponitur æterna quædam ratio practica totius dispositionis et gubernationis universi, juxta illud Boetii, 3 de Consolat.:

O qui perpetua mundum ratione gubernas:

ergo illa ratio Dei æterna habet veram rationem legis, quia, ut dixit Isidorus 2 Etymol., c. de Lege: *Si ratione lex constat, lex erit omne quod ratione constiterit.* Confirmari potest ex Augustino, quia omnis lex humana mutabilis est, et defectum ac errorem pati potest: ergo supponit necessario aliquam legem immutabilem, per quam stabiliatur et quasi mensuretur, ut per conformitatem ad illam recte fiat, quæ non est nisi lex æterna. Denique omnis lex participata supponit legem per essentiam: sed lex per essentiam æterna est: ergo.

4. *Obiectio.* — Dicet vero aliquis his discursibus solum probari esse in Deo rationem æternam agendorum, quam providentiam vocamus: non tamen probari illam fuisse ab æterno proprie legem. Quia providentia dicit respectum æternum: lex autem temporalem, ut argumenta in principio facta ostendere videntur. Unde illa æterna ratio ad summum dici poterit lex quasi materialiter, et quoad

actum illum voluntatis, vel intellectus divini, qui est lex; non vero formaliter quoad propriam denominationem legis, et conditiones omnes ad legem requisitas. Sicut creatio activa potest dici æterna materialiter quoad actum Dei, non vero formaliter et simpliciter, ut creatio est: idemque est de potestate dominandi, et similibus. At vero D. Thomas, d. q. 91, art. primo ad prim., sustinet illam legem etiam formaliter et sub ratione legis esse æternam, quia ipse conceptus æternus divinæ legis habet rationem legis æternæ, secundum quod a Deo ordinatur ad gubernationem rerum ab ipso præcognitarum. Sed licet D. Thomas recte dicat rationem rerum faciendarum in Deo esse æternam, et habere rationem ideæ, non tamen declarat quomodo etiam ab æterno habeat rationem legis, nec in quo differat sub ratione ideæ, nec difficultatibus positus videtur plane satisfacere.

5. *Dupleæ status legis.* — *Solutio ad objectionem.* — Ut ergo non sit tantum de nomine quæstio, videndum superest, quid in re clarum sit, et quid possit esse in usu vocum, et quæ ratio hujus locutionis simpliciter reddi possit. Distinguamus ergo in lege duplicem statum, unus est quem habet in interna dispositione legislatoris, quatenus in mente ejus illa lex descripta est, et ejus absoluto decreto ac firma voluntate stabilita. Alius status est quem habet lex exterius constituta, et subditis proposita. Priori modo manifestum est dari in Deo legem æternam, et hoc probant rationes pro vera sententia adductæ. Posteriori autem modo æque certum est non habuisse legem Dei hunc secundum statum ad æterno; et hoc probant rationes dubitandi in principio positæ, ut ex earum responsione amplius patebit. Item lex priori modo sumpta est actus immanens, unde potest esse æternus in Deo, etiamsi dicat respectum ad effectum temporalem: sicut prædestinatio, vel providentia: lex autem posteriori modo includit actum transeuntem respectu Dei: nam, licet possit illa lex æterna Dei, quatenus propria lex est, proponi subditis per actus immanentes eorum, tamen illimet actus sunt externi respectu Dei, et necessario sunt temporales, et ideo lex non potest esse æterna quoad illum secundum statum. Quod si aliquis contendat de verbis, dicens legem in illo priori statu non esse legem, quia non est lata, sed ferenda, respondeo imprimis non esse de vocibus contendendum: nam ut ita simpliciter appelletur, sufficit usus Sanctorum et sapientum in tali

materia. Deinde potest optima ratio illius appellationis reddi, qua etiam ostendatur, illam legem in eo statu non esse tantum ferendam, sed ex æternitate esse suo modo latam, ut respondendo ad argumenta constabit.

6. *Solutio ad primum.* — *Ad secundum.* — Ad primum ergo respondetur, quod sicut divina voluntas æterna est, ita et imperium: nam imperium quoad substantiam suam in ipsa voluntate consistit, ut dixi. Et si imperium vocetur ipsa ratio, vel iudicium de agendis, etiam hoc fuit æternum in mente Dei. Petitur autem in illo argumento, an lex illa æterna sit aliquo modo respectu ipsiusmet Dei, id est, an sit aliquo modo mensura et regula actuum voluntatis divinæ, de quo dicemus in capite sequenti. Ad secundum respondetur actum dominandi et gubernandi esse actum transeuntem, et proprium dominium dicere relationem ad rem actu existentem, et ideo denominationes quæ ab his actibus sumuntur, esse temporales. At vero lex, ut sic, non necessario dicit actum transeuntem, præsertim respectu Dei, quia in illo primo statu, qui est veluti substantialis, sufficienter salvatur in actu immanente, ut declaratum est.

7. *Ad tertium argumentum aliquorum responsio.* — *Excluditur istorum opinatio.* — Tertium argumentum varie solvitur: quidam dicunt legem illam æternam non dici legem respectu creaturarum vel hominum, quia non est imperium illis impositum, sed esse respectu actuum Dei ad extra, quia est regula et mensura omnium quæ a Deo fiunt. Juxta quam expositionem lex illa non est lex morum (ut sic dicam), sed artificiorum: nam omnia quæ a Deo fiunt comparantur ad illum, tanquam artefacta ad artificem: unde sicut idea artificis dici potest lex, quam ipse sibi præscribit, ut juxta illam artefacta producat, ita hæc lex æterna est, qua Deus ut supremus artifex omnia condere statuit ex æternitate. Quapropter cessat ratio de promulgatione: nam hæc est necessaria in lege morum, non in lege artificiorum: imo etiam cessant aliæ rationes: nam hæc non est lex quæ imponitur subditis, nec pertinet ad gubernationem. Hæc vero expositio non placet, tum quia est contra mentem Augustini et theologorum, imo et Ciceronis et philosophorum: omnes enim aperte loquuntur de lege, quæ est mensura actionum humanarum, et exemplar omnium legum quæ sunt in mentibus hominum, vel ab illis emanare possunt, sive plura includat illa lex æterna, sive non, quod infra videbimus: tum etiam

quia illa appellatio valde metaphorica est, et impertinens esset pro materia de legibus, ratione solius metaphoricæ significationis, cum res ipsa quæ sub illa metaphorica intenditur nihil aliud sit, nec alium respectum dicat, quam idearum, de quibus in 1 p. disputatur: tum quia sicut providentia dicit respectum ad res provisas, et nihilominus potest esse æterna, licet res provisæ temporales sint, ita etiam lex potest dicere habitudinem ad subditos, et esse æterna.

8. *Responsio Alensis ad argumentum.* — Unde Alensis supra aliter respondet ex Isidoro, lib. 2 Etymol., legem uno modo dici a legendo, et alio a ligando, et priori modo legem Dei esse æternam, quia in mente ejus legebatur: secundo autem modo non esse æternam, et sub ea tantum ratione indigere promulgatione. Quod si instes, quia lex quæ non ligat non meretur nomen legis, respondet in summa, ad rationem legis satis esse quod de se vim habeat ligandi, licet nondum actu liget, quia nondum est applicata. Quæ doctrina fortasse est vera: non tamen per eam sufficienter solvi videtur argumentum de promulgatione, quia vel negandum est promulgationem esse necessariam ad esse legis, sed tantum ad effectum legis, qui est ligare, quod videtur esse contra communem legis definitionem, vel certe non explicatur quomodo illa lex sit vera lex sine promulgatione. Quod vero ibi supponit Alensis de duplici etymologia legis, ego non reperio utramque in Isidoro, sed tantum illam quæ est a legendo, et non in illa significatione metaphorica, sed magis propria: sed parum refert unde vox sit sumpta, quia non sufficit quod etymologia legis possit alicui rei applicari, ut illa simpliciter dicatur lex.

9. *Tertia responsio ex D. Thoma.* — *Obiectio.* — Tertio igitur D. Thomas, supra ad 2, conatur explicare quomodo in illa lege non defuerit æterna promulgatio: nam promulgatio, inquit, fit et verbo, et scripto, et utroque modo lex illa habuit promulgationem ex parte Dei promulgantis, quia et verbum Dei est æternum, et scriptura libri vitæ est æterna. Sed contra primum obijciuntur aliqui, quia productio verbi non est per se necessaria ad legem Dei, quia est personalis, non essentialis, et quia alias solus Pater promulgasset legem, et esset legislator. Contra secundum etiam obijcitur, quia parum refert scriptura in scientia Dei ad promulgationem, si illa non innotescit, nec potest innotescere subditis; nam promulgatio fieri debet his quibus lex imponitur; at

illa scriptura a nemine legi potuit ab æterno, nec fuit ab æterno aliquis cui illa lex promulgaretur. Nec satisfacit quod D. Thomas ad 1 ait, fuisse tunc creaturas in præcognitione divina, quia promulgatio non fit creaturis obiective præcognitis, sed in se existentibus, alioqui etiam lex Moysi, et lex gratiæ ab æterno fuisset promulgata, et ita esset lex æterna.

10. Sed prima obiectio parum obstat; tum quia quod D. Thomas dicit de promulgatione in verbo, intelligi potest per appropriationem, non per proprietatem, sicut dicuntur ideæ esse in verbo, et ita ipsemet Divus Thomas explicavit, qui consequenter sentit secundum proprietatem debere intelligi de verbo quoad conceptum essentialem: tum etiam quia non est de ratione legis, ut simul promulgetur verbo prolato et scripto, sed scriptum publice expositum sufficit: D. Thomas autem ad doctrinæ abundantiam et elegantiam voluit utrumque modum in Deo explicare: unde non est inconueniens quod unus modus sit personalis, et alter essentialis. Nec inde sequitur solum Patrem esse legislatorem, vel promulgare, quia ad utrumque sufficit modus essentialis. Ad aliam objectionem tacite respondet D. Thomas, addens limitationem, quod illa lex habet promulgationem *ex parte Dei*, et subjungens: *Sed ex parte creature audientis seu inspicientis non potest esse promulgatio æterna.* Unde quod dicit in solutione 1 de creaturis præcognitis ex æternitate, non est quia putet illam existentiam obiectivam creaturarum in æternitate sufficere, ut ex parte illarum fiat æterna promulgatio, sed ut declaret ex parte Dei potuisse tunc statui legem, per quam futuræ creaturæ essent gubernandæ.

11. *De ratione legis æternæ non esse promulgationem actus factam* — Ex hac vero doctrina D. Thomæ aperte concluditur, juxta mentem ejus de ratione hujus legis æternæ non esse promulgationem actu factam subditis, sed sufficere ut ex parte legislatoris jam sit facta pro suo tempore. Et re vera idem fuit sensus Alensis, et mihi videtur verum. Adoque esse singulare in illa lege: nam censetur consummata, et perfecta eo ipso quod in mente legislatoris stabilita est; aliæ vero leges non consummantur donec actu promulgentur: ratio autem reddi potest, quia decretum Dei æternum immutabile est, et sine ulla sui mutatione pro suo tempore obligat; decretum autem hominis mutabile est; unde quamdiu non promulgatur per modum legis, semper se habet potius per

modum propositi ferendi legem, quam per modum legis firmiter stabilitæ et latæ. Unde in hac lege æterna per se loquendo, nulla publica promulgatio requiritur ut actu obliget, sed solum quod veniat in notitiam subditi, unde si per internam revelationem nobis innotesceret divinæ voluntatis decretum, sufficeret ad obligandum, quod non ita est in lege hominis: nam licet subditus sciat jam esse scriptam apud regem, non obligatur illa donec promulgetur. Ordinarie autem Deus non obligat homines per legem æternam, nisi mediante aliqua exteriori lege, quæ sit illius participatio et significatio, et ita quando aliæ leges promulgantur hominibus, promulgatur ad extra lex ipsa æterna; ideoque in illa, ut æterna est, non habet locum propria promulgatio. In quarto argumento petitur an lex æterna ponenda sit in actibus liberis Dei, vel in necessariis. Sed hoc tractabitur commodius in cap. 3.

CAPUT II.

QUÆ SIT MATERIA PROXIMA LEGIS ÆTERNÆ, SEU QUI ACTUS AB ILLA IMPERENTUR SEU REGANTUR.

1. Diximus legem æternam esse; explicandum sequitur quid sit: quia vero omnis lex est mensura aliquorum actuum quos respicit, ut materiam et obiectum, hoc etiam in lege æterna observari necesse est, et ideo ad explicandum quid illa sit, commodum est prius declarare materiam in quam cadit: nam comparatur ad illam per modum obiecti: omnis autem actus per suum obiectum convenienter explicatur. Tres autem sunt ordines, seu genera actuum, de quibus dubitari potest an per illam legem mensurentur. Primum et supremum est aliquorum actuum ipsiusmet Dei, et manentium intra ipsum, scilicet actus liberi divinæ voluntatis; secundum, et infimum est actionum inferiorum agentium naturalium, et ratione carentium; tertium est actuum liberorum creaturarum intellectualium, et de singulis breviter dicemus.

2. *An lex æterna sit regula divinorum actuum ad intra.* — *Resolutio negativa.* — Primo ergo dubitari potest an lex æterna sit regula actuum divinorum ad intra. Et ut certa ab incertis separemus, supponimus, actus divini intellectus et voluntatis, prout circa Deum ipsum versantur, et non dicunt habitudinem ad creaturas, ut futuras, non cadere sub legem æternam, nec per illam regulari. Ita sentit di-

vus Thomas dict. q. 93, art. 4, et Alensis supra, et omnes doctores, qui hanc legem requirunt propter divinam providentiam, ita ut fere cum illa coincidere censeant: divina autem providentia circa opera Dei versatur, non circa Deum ipsum secundum se. Unde generatio æterna filii Dei, vel productio Spiritus sancti, non cadunt sub legem, quia sunt omnino naturales, et non ex directione aut motione quæ præcedat per dictamen rationis, vel applicationem voluntatis, quæ motio pertinet ad rationem legis, et eadem ratione nec amor quo Deus se amat est ex lege æterna, sed ex natura: ratio vero est, quia lex non est de rebus per se, et ab intrinseco necessariis, quæ non indigent regula, sed ab intrinseco habent certum essendi modum, et per sese rectæ sunt. Difficultas ergo solum de actibus liberis, qui in Deo sunt, et quatenus liberi sunt, morales dici possunt: quatenus vero sunt operativi ad extra, dici possunt artificiosi.

3. *An lex æterna sit regula actuum liberorum Dei operantium ad extra.* — Dicitur ergo vel cogitari potest legem æternam sub utraque ratione esse mensuram, ac regulam actuum liberorum Dei. Primo, quatenus morales sunt et honesti: sic enim regulantur per rationem divinam, tanquam per naturalem legem ipsius Dei. Probat: quia Deus semper secundum rectam rationem operatur, non alienam, sed propriam: ergo mensura rectitudinis liberorum actuum voluntatis Dei est iudicium sui intellectus, quod ordine rationis antecedit, quo iudicat, ita esse faciendum. Illud ergo iudicium habet rationem legis æternæ respectu divinæ voluntatis. Confirmatur ac declaratur exemplis: nam si Deus loquitur, verum dicit, quia iudicat mentiri esse malum, et si promittit, implet, quia iudicat fidelitatem esse honestam et consentaneam naturæ suæ, et eadem ratione sibi complacet in rebus honestis, et displicent illi peccata, quia ratio recta dicit ita esse faciendum: ergo in actibus suis moralibus ducitur sua ratione æterna tanquam lege: ergo ex hac parte lex æterna Deo ipsi imposita est quoad actus morales voluntatis ejus, et eorum honestatem.

4. Secundo, videri potest lex illa æterna posse concipi ut lex quam Deus ut artifex sibi ipsi imposuit, ut secundum illam sua opera faceret. Nam cum Deus posset variis modis mundum fabricare et regere, statuit illum secundum quamdam certam legem constituere et gubernare, ut, verbi gratia, statuit elementa et orbis cœlestes tali ordine constituere, et

aquas tali loco continere. Item statuit tales pœnas pro peccatis, et alia præmia pro meritis reddere, et secundum tales vel tales leges mundum gubernare: ergo secundum hanc rationem merito dici potest legem æternam cadere in ipsa opera Dei, ut ab ipso tanquam a supremo artifice, vel gubernatore sunt, et consequenter cadere proxime in actus liberos voluntatis Dei, a quibus talia opera proxime procedunt. Et confirmatur: quia hac ratione dicitur Deus, quædam non posse facere secundum legem ordinariam, videlicet, quam ipse sibi imposuit, vel non posse secundum potentiam ordinatam, id est, ad talem ordinem reductam per eandem legem, ut significavit Scotus in 1, dist. 44, quæst. unica. Unde si aliquem in mortali peccato defunctorum Deus ab inferno liberaret, diceretur dispensatione uti, non autem secundum statutam legem operari: ergo opera libera Dei per legem ab ipso statutam regulantur. Nec videtur inconueniens quod eadem voluntas sibi ipsi sit lex secundum actus ratione distinctos: nam eadem voluntas potest sibi imperare, et legislator potest sua lege obligari.

5. *Prima assertio.* — *Lex æterna non est regula actionum divinarum quatenus morales sunt.* — Suppono, ex dictis in præcedenti libro, legem proprie sumptam esse regulam operum moralium, secundum honestatem eorum: aliquando vero etiam dici de regulis artis vel alicujus gubernationis. Utroque ergo modo potest lex æterna vocari lex, et ita in utroque sensu possumus ad hanc interrogationem respondere. Dico ergo primo, lex æterna, ut est regula actionis honestatis liberæ, non debet intelligi ut imposita ipsi Deo, nec voluntas divina debet concipi ut honesta et recta, propter conformitatem ad legem æternam cui subjiçatur. Ita D. Thomas, 1. 2, q. 93, art. 4, ad 1; et Alensis, 3 p., q. 26, membr. 8, art. 1. Consentit Anselmus, lib. 1 *Cur Deus homo*, cap. 12, dicens Deum esse omnino liberum a lege, et ideo quod vult, justum et conveniens esse: id autem quod est injustum et indecens, non cadere in ejus voluntatem, non propter legem, sed quia non pertinet ad ejus libertatem.

6. Ratione declaratur, quia lex illa intelligeretur ut positiva, vel ut naturalis: neutro autem modo intelligi potest: ergo. Probat minor quoad priorem partem: quia lex positiva est illa quæ ponitur per liberam voluntatem alicujus potentis præcipere, et suo præcepto, seu voluntate obligare eum cui lex imponitur: sed Deus non habet superiorem, ne-

